

gazetesinin
okurlarına
armağandır.
Çarşamba
günleri
yayınlanır.

A

KADEMİK

Sayfalar

Cilt: 11 Sayı: 30
2 KASIM 2011 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali IŞIK

maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik42@mynet.com

II

ULUSLARARASI
SADREDDİN
KONEVİ
SEMPOZYUMU
13. YÜZYIL KONYASI VE SADREDDİN KONEVİ

ÖZEL SAYISI -2

Doç. Dr.
Ekrem DEMİRLİ

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE KONEVİ'NİN YERİ

Sadreddin Konevi'nin gelecekle ilgili kaygıları bir bakıma moral bozukluğu denebilir mi, bilmiyorum. Aslında Konevi bizzat bunları anlatıyor; ona göre bu gelecekle ilgili kaygının tek bir sebebi var o da marifetin böyle bir tarihsel süreçte bütün İslam dünyasının yedi asırlık geçmişini, tarihini yorumluyor marifet ekseninde, varlık anlayışı ile bu anlayışın bir bakıma tamamlanmış olması, kemale ermesi diye görüyor. Yani biz ona sorsak ki kendini nereye yerleştiriyorsun; bize söyleyeceği şey bu haritanın tamamlanması, kemale ermiş dönemin düşünüdür. Daha doğrusu ikmal edilmiş dönemin veya bu dönemin ikmal edicisidir. Bu ifade daha önce İbn-i Arabî tarafından da söylenmiştir. Onun bunu ifade ettiği dönem meyveler dönemi. Yani İslam kültürünü bir ağaç gibi düşünürsek, bu ağacın kök salması, sonra gelişmesi bilimler vesaire en sonunda da VII. asırda da yani İbn-i Arabî ve Konevi'nin öncülüğünde teşekkül eden yeni tasavvuf anlayışında artık meyveye durduğu dönem yani maksadın gerçekleştiği, kemale ulaştığı dönem olarak görülmüş.

Dolayısıyla bu kemale ulaştıktan sonra İbn-i Arabî ve Konevi, çağdaş bir ifade ile söylemek gerekirse yeni bir paradigmaya yer olmadığını düşünmüşlerdir. Yeni bir anlayışa, yeni bir bakış açısına yer olmadığını bir bakıma İslam fırkaları arasında, İslam dünyasındaki ihtilaflar bir şekilde uzlaştırıldı ve başka bir nakış açısıyla bunlar yeniden yorumlandı ve vahdet-i vücud dediğimiz bu anlayış ortaya çıktı. Dolayısıyla Konevi'nin esas üzerinde durduğu nokta, tarihteki, İslami düşüncedeki tamamlanmışlık ya da kemale ermişlik meselesidir. Kanaatimce Konevi hakkında ilk göz önünde bulundurulması gereken şey budur. Bu

noktayı anlamadığımız ve ihmal ettiğimiz zaman, Sadreddin Konevi'yi ve İbn-i Arabî'yi anlamamız söz konusu olamaz. Çeşitli çalışmalarımda şöyle bir ifade kullanmışım burada da tekrar etmek istiyorum; bu Anadolu coğrafyası tarih içerisinde gerçekten iki kez belki bütün dünyanın en önemli merkezi olmuş. Bunlardan bir tanesi yaklaşık Grek Dönemi, Grek felsefesinin olduğu, Sokrat, Platon, Aristo bunların dönemi. Dünyada en önemli konuların tartışıldığı bir yer olmuş. Daha sonra ortaya çıkan bütün felsefeler, kültürler etki eden düşünceler burada ortaya çıkmış. Epey bir zaman geçtikten sonra bu kez -benim kanaatime göre- İbn-i Arabî ve Sadreddin Konevi ana akımı temsil ediyor, yan akım olarak da Mevlâna, Evhadüddin Kırmani v.s gibi başka akımlarla Anadolu hem İslam dünyasında hem de dünyada en önemli kültür merkezi haline geliyor. Burada yine merkezin Konya olduğunu söyleyebiliriz. Tabi Konya'nın yanında Şam ve Malatya da var. Yani, Konya-Şam-Malatya arasında bu hadiselerin gerçekleştiğini düşünmek lazım. Şimdi benim kanaatime göre Sadreddin Konevi ve İbn-i Arabî ben ikisini hiç ayırmadım, hatta Ekberliği ben şöyle düşünüyorum; İbn-i Arabî'nin Konevi ile yorumlanmasıdır. Şu anki çalışmalarımda daha çok Ekberlik ifadesinden daha çok tahkik veya muhakkikler dönemi demek lazım diye düşünüyorum. Bu Ömer Türker ile de çok tartıştığımız bir konudur. Daha çok bu konuda Ömer beni ikna etti. Muhakkikler dönemi diye isimlendirilmesi tasavvuf tarihinde böyle bir isimlendirme yapmak lazım kanaatime vardım. Bu aynı zamanda isimden bağımsız olarak bu düşüncenin farklı alanlardaki etkilerini bize gösterir. Bu düşüncenin ana omurgasını şöyle düşünüyö-

ruz; Grek felsefesine girersek metafiziğin özellikle sofist akımlara karşı teşekkül edişinde kesin bilgi, mutlak bilgiye insan nasıl ulaşır bunun tartışmaları vardı. Tartışmaların ekseninde ise değişme ve süreklilik ilkesi veya bunların ilişkisi sorunu tartışılıyordu. Bu sorun aslında Grek felsefesinin temel problemi olarak İslam dünyasına ve onun öncesinde Helenistik dönemleri aktarılmış. İslam dünyasında da bu sorun sürdü. Değişim ve süreklilik. Değişenler nedir varlıkta, hayatta; sürekli kalanlar nedir?

Bu çok önemli bir tartışmadır ve biz bunu günlük hayatta hala yaparız. Mesela, İslam geleneğine geldiğimiz zaman bu değişim ve süreklilik ilkesinin ana teması, birlik ve çokluk tartışması olmuş. Birlik ve çokluk ilişkileri nasıl açıklanacak. Şimdi birlik; bunu insan için, toplum için düşünebiliriz. Ama nihayetinde Allah ve âlem ilişkileri için düşünmek zorundayız. Bu durumda tartışma bu kez Allah ve âlem ilişkilerine dönüşüyor. Bu çok önemli ve çok ciddi bir tartışmadır. Bir bakıma bütün İslam düşünürlerinin, İslam düşüncesinin ana problemi bu olmuştur. Mesela, kelamın kelam sıfatı üzerine yaptığı tartışma aslında Allah-âlem, Allah-insan ilişkisidir. Yani bir birey olarak benim Allah ile ilişkim sorunu olagelmıştır. İslam felsefesine baktığımız zaman aslında yine tartışma değişen ve değişmeyen ilke ilişkisi haline gelmiştir. İbn-i Arabî ve Sadreddin Konevi açısından yine tartışma aynı şekilde devam etmiştir. Değişen ve değişmeyen nedir? En nihayetinde Allah-âlem ilişkisi nasıldır? Sadreddin Konevi bununla ilgili şöyle diyor; İlm-i İlahi tam anlamıyla metafizik demektir-bu konuda hiçbir tereddüt olmaması lazım- Bu metafiziğin ana sorunu da Allah-âlem irtibatını açıklamaktır. Bir bakıma da marifetin kemale erdiği dönemdeki bu iki büyük düşünür(Konevi ve İbn-i Arabî) bütün Müslümanların temel sorununun bu meseleyi açıklamak ve anlamak olduğunu söylemişlerdir. Dolayısıyla biz 13.asırda dünyada en önemli kültürel hadiselerin olduğu bir yer olarak tanımlarken Anadolu'yu ve bu coğrafyayı aslında abartı yapmıyoruz. Çünkü öteden beri 15-16 asırdır bu coğrafyada tartışılmış olan konular bu kez yeni bir gözle ve yeni bir üslupla tartışılıyor ve

buradan yeni bir metafizik ortaya konmaya çalışılıyor. Bence metafizik; iki temel vasa sahip. Birincisi, metafizik hiçbir kültüre, dine, düşünceye, bölgeye, coğrafyaya göre değişmeyen, yani e göre olmayan mutlak düşünce, mutlak doğru demek. Konevi ve İbn-i Arabî geleneği böyle bir bilgiye ulaşabileceğimizi düşünmüşlerdir. Yani insan çeşitli yöntemlerle böyle kesin bir bilgiye ulaşabileceğini ve ancak bu sayede saadete ulaşabileceğini düşünmüşlerdir. Bu insanlık adına çok önemli bir hadisedir. Ya da İslam dünyası özelinde bakarsak, Gazali ve Razi'den sonra tekrar Konevi ve Arabî'nin aynı düşünceyi vurgulaması, evrensel metafizik veya metafizik düşüncenin imkânını tartışmış olmaları İslam dünyası bakımından da çok önemli bir hadisedir. Benim kanaatime göre insanlık düşüncesi bakımından da çok önemli bir hadisedir. Bunun üzerinde ısrarla durmak gerektiğini düşünüyorum. İkinci böyle bir metafizik var ise, o zaman bütün insanlık adına ortak bir dilden, ortak bir düşünceden ve iletişimden söz edebiliriz demektir. Bu da benim kanaatime göre günümüzde de çok önemli bir iş, bir imkân olarak durmaktadır.

Sadreddin Konevi ve İbn-i Arabî ilk kez bu konuyu kapsamlı olarak, teferruatlarına inerek metafizik bilginin mümkün olduğunu ve metafizik bilgi sayesinde bütün insanlar arasında iletişim birliği kurulabileceğini savunmuş ve söylemişlerdir. Ben ısrarla bu konu üzerinde durulması gerektiği kanaatindeyim. Sadreddin Konevi'nin İslam düşüncesi içerisindeki yerini anlamak için çok önemli tarihsel bir noktaya işaret etmek lazım. Bu nokta: Gazali ve Fahreddin-i Razi'dir. Tahmin ediyorum bundan sonraki tebliğlerde bu konu ele alınıp tartışılacak. İmam-ı Gazali İslami düşüncede metafizik düşüncesini zayıflatan, çökerten birisi olarak biliniyor. Bu doğrudur, yanlıştır. Meselemiz o değil. Fahreddin Razi de biraz farklı üslupta, yine Gazali'ye yakın sayabiliriz. Ama biraz daha bilimsel bir üslupta. Konevi ve Arabî'yi anlamak ve nerede durduklarını görmek için şu hususu çok iyi anlamak lazım; Gazali bize diyor ki, hakikate ulaşmak için üç temel yöntem var. Bâtınlığı bir kenara bırakalım. Kelam ve felsefe. Ya da metafizik ve kelam. Gazali ilk kez bize, fel-

sefenin tutarsız, kelamın da insanı mutlak bilgiye ulaşmak için yetersiz olduğunu söylüyor. Bu kanaatimce günümüzde de kabul edilen bir görüştür. Gazali'nin bu görüşünü günümüzde de birçok kişi bunu kabul etmektedir. Kalam yetersiz, felsefe tutarsız. Bence Konevi ve Arabî bu önermeyi ters çevirmekle İslam düşüncesine çok önemli ufuklar açmışlardır. Bu ufuklar yine bence sırf tasavvuftan gelmenin getirdiği bir takım dezavantajlarla İslam toplumuna yeterince ulaşamamıştır. İslam toplumu bu ufka yeterince reaksiyon verememiştir. Bunun üzerinde de ayrıca durmak lazım. Yine bu iki büyük düşünür diyorlar ki; Gazali'nin söylediği doğru değil. Tutarsız olan aslında kelamın kendisi, felsefe ise yetersizdir. Şimdi burada çok daha yeni bir bakış açısı ile karşılaşılıyor. Bize diyorlar ki, kalam, yani bizim akidemizi savunma görevi gören ilim, aslında tutarsızlıklardan malul. Çünkü vahyi kabul ediyor, fakat ondan sonra hemen her şeyi tevil ederek sanki vahyin bize sunduğu, bizim için ortaya koyduğu dinamik Allah-insan ilişkisini bu kez statik bir ilişkiye çeviriyor. Mesela Mahmut Bey'in aktardığı hadisteki gibi bu manada birçok ayet de vardır. Yani Allah-insan ilişkisini dinamik bir şekilde anlatan. Fakat kalam ısrarla teville saparak büyük tutarsızlıklara düşüyor. En nihayetinde statik, daha doğrusu kadük bir dini hayat ortaya çıkıyor. Şimdi Konevi ve Arabî'nin metinlerinde kelamın eleştirilmesi çok temel bir yer tutar ve İslam dünyasında biz kelamın, ona bağlı olarak fikhın ortaya çıkardığı bakış açısını, dini düşünceyi eleştirmeden sağlıklı sonuçlara ulaşamayacağız. Bu bakımdan Konevi ve Arabî'nin değerlendirilmeleri günümüz bakımından bence hala işlenmemiş fikirler olarak durmaktadır.

İkinci olarak dikkatimizi çeken nokta; diyorlar ki (Arabî ve Konevi) metafizik yetersizdir. Yetersiz tespiti çok önemli. Çünkü yetersiz demek en azından yapısal itibariyle metafizik doğru bir yerde durduğunu bize söyler. Tam da böyle düşünürler. Yapısal olarak doğrudur. Çünkü metafizik en nihayetinde bizi Allah'a ulaştırmak ister ve Allah hakkındaki imanımızı marifete dönüştürmek ister. Hem İbn-i Sina'da, hem Farabi'de bu böyledir. Fakat metafizikte

kullanılan bilgi imkânları yetersizdir. Çünkü bilgi imkânı olarak sadece akılı kullanıyorsunuz. Konevi diyor ki, biz metafizik bilgiyi akıl, vahiy ve sahih keşifle yeniden kurmak zorundayız. Çünkü akıl bizim güçlerimizden sadece bir tanesidir. Filozofların düşündüğü gibi nefsimizin bütünü değildir. İnsanın bundan başka güçleri de var. Diğer güçler ancak vahyin öngördüğü yöntemlerle, birtakım çözümlerle uzlaşmaya varabilir ve gerçeği kendinde olduğu hal üzere kavrayabilir. Peki, burada keşif nedir? Keşif, -benim Konevi'den anladığım kadarıyla-bu sürece katılmanın adı. Yani vahiyde söylenene katılmanın adı. Taklit ve it-tiba yoluyla. Bu bakış açısıyla Konevi aslında İslam düşüncesinin bu konudaki bakış açısını değiştiriyor, yeni bir bakış açısı getiriyor. Bence günümüzde Konevi ve Arabî üzerine yapılacak çalışmaların bu noktayı göz önünde bulundurmaları gerekir. Bir de Konevi ve Arabî'nin etkileri bahsi üzerinde durmak istiyorum.

Ben kendi adıma Selçuklu, Osmanlı düşünce dünyasını hakikaten çok heyecanla takip etmek, araştırmak isteyen biriyim. Ancak, Konevi ve Arabî'nin hak ettikleri ilgiyi-sadece Cumhuriyet dönemimizde değil-önceki dönemlerde de görmedikleri kanaatindeyim. Eğer Fütuhat-ı Mekkiye Osmanlı toplumunu doğrudan etkilemiş olsaydı, doğrudan Osmanlı'nın bilgi mutfağına girmiş olsaydı-kanaatimce-çok başka literatürler ortaya çıkabilirdi. Ama öyle anlaşılıyor ki, Osmanlı toplumunda Arabî ve Konevi'ye gösterilen saygı ve büyük hürmet onların kitaplarını anlamak için aynı ölçüde gösterilmemiş gibi bence. Bu konuda farlı görüşler de olabilir. Bu konuda şimdilik bu kadar söylemek de yetineyim. Belki biz Cumhuriyet döneminde bu açığı kapatmalıyız ve İslam düşüncesinin en önemli sacayağını teşkil eden tasavvufa hak ettiği ilgiyi göstermek lazım. Arabî ve Konevi ile ortaya çıkan tasavvuf anlayışı her ne kadar keşif, müşahede v.s kaynaklarından biri olsa bile (kaynaklı demiyorum) ortaya koydukları eserler, bakış açısı bu tasavvufun içerisinde olmayan insanlara da açıktır. Bu sürekli olarak şariler tarafından vurgulanmıştır. Sufi olmak, tasavvuf ehli olmak hatta Müslüman olmak bile bu düşüncenin bir

kısmını anlamak için şart değildir. Bu yüzden evrensel bir dil inşa ettiklerini, evrensel sorunları tartıştıklarını temel olarak insan problemlerini tartıştıklarını fark ediyorlardı.

Osmanlı dönemiyle ilgili söylemek istediğim bir şey daha var o da şu: Arabî ve Konevi'den sonra Osmanlı düşüncesinin en temel problemi (Osmanlı düşüncesinin bir kanadı olarak Davud-u Kayseri, Fenari gibi Konevi şarihli olanlar da) vahdet-i vücudu savunmak oldu. Çünkü vahdet-i vücud aslında Arabî ve Konevi'nin bu kemale eren marifet anlayışının iltizam ettiği bir sonuçtu. Şimdi biz vahdet-i vücudu çıkartsak daha önce serracılarla, kuşeyrilerle, kebabazilerle vs oluşmuş olan uzlaşma devam edecekti. Neydi o uzlaşma, fikhın ve kelimanın gölgesinde bir ahlak olarak tasavvuf. Hâlbuki Arabî ve Konevi bu uzlaşmayı yok etti. Onun yerine bütün İslam düşüncesine şamil olan, bütün İslam düşüncesinin sorunlarını ele alan, Kur'anı ve hadisi buna göre yorumlayan, Allah ve insan ilişkisini yeniden belirleyen bir metafizik ve merkezi ilim olarak tasavvufu gördüler. Bunun bakış açısı da vahdet-i vücud. Sonradan İslam dünyasında başta Davud-ı Kayseri, Mola Fenari, Bosnavi vs gibi âlimler vahdet-i vücudu savunmak için çok uğraştılar, çok görüşler beyan ettiler. Son olarak günümüzle

ilgili de bir şeyler söylemek istiyorum.

Bence Arabî ve Konevi Türkiye'deki İlahiyat yapısı açısından söylersek, İslam düşüncesi ile ilgili herkesin şu veya bu şekilde yönelmesi gereken isimlerdir. Hakikaten bu konuda ciddi bir sorun var. Tasavvufun hal ilmi olarak ifade edilmesi galiba tasavvuf dışı çevrelerce pek doğru anlaşılmıyor. Bu hal ilmi demek, iletişim kurulamaz, tartışılmaz, bu metinler yazılamaz, yararlanılamaz hatta eleştirilemez anlamına gelmez. Hal ilmi olmasının başka başka gerekçeleri vardır şu an konumuz o değil. Ben Nihat Keklik Hoca'yı saygıyla anıyorum. 1950'li yıllarda Konevi ile ilgili ilk çalışmayı yaptı. Eksikliğiyle yanlışlıkla. Sonra ben taptım eksikliğiyle yanlışlıkla. İlk kez Ömer Türker İbn-i Sina hakkında yazdığı kitapta metafizik geleneği eleştiren düşünürlerden birisi olarak Konevi'yi metnine dâhil edebildi. Bu çalışmaların önünün açılması lazım. Bunların daha fazla olması lazım. Günümüzde tefsirler yazılıyor, şahit oluyoruz kuantum teorileri giriyor, İbn-i Arabî giremiyor. Ya da tabii olarak dini bahislerde konuşan kişiler Konevi'den çok tabii bir şekilde atıf yapamıyorlar. Hâlbuki Konevi'nin başka hiçbir düşüncesi olmasın -bence- ilahi mutabakat düşüncesi başlı başına onu çok büyük bir düşünür yapmak için yeterlidir.

FERGÂNÎ'NİN ET-TÂİYYETÜ'L-KÜBRÂ ŞERHİ BAĞLAMINDA KONEVÎ ETKİSİ

Zeliha ÖTELEŞ

Saidüddin Muhammed b. Ahmed Fergânî, Konevî talebeleri arasında sûfi şâir İbnü'l Fâriz'ın kasidesi üzerine yaptığı şerhle farklılık gösterir. İbnü'l Arabî ve Konevî şâirlerinden farklı olarak, bir sûfi şâiri hocalarının kavramları ile şerh etmesi, Ekberî-Konevî geleneğin yaygınlaşmasındaki katkısının göz ardı edilemeyecek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Konevî'nin talebesi Fergânî, dersler esnasında aldığı notlara, hocasının kısa bir giriş ilâve ettiği “*Meşârik ed-Darârî ez-Zubar*” isimli Farsça bir eser meydana getirmiştir. Daha sonra Fergânî, bu eserini Arapça olarak “*Müntehal-Medârik*” ismiyle yeniden kaleme almıştır.

Tasavvuf düşüncesinde *Fusûsu'l-Hikem* ile aynı değere sahip olduğu kabul edilen et-

Tâiyyetü'l Kübrâ isimli kasîde üzerine pek çok şerh bulunmaktadır. Fergânî'nin şerhi, ilk *Tâiyye* şerhi olarak kabul edilmesinin yanı sıra, kendinden sonra gelen şâirleri etkilemesi noktasında da önemlidir.

Konevî, ders halkasındaki talebelerini, *Fusûs* ve *Tâiyye*'nin şerh edilmesinde yönlendirici ve düzenleyici bir konuma sahiptir. Talebelerinden Cendî, *Fusûs* şerhinin girişinde, eserinin Konevî'ye ait olduğunu belirtir. *Tâiyye*'nin şerh edilmesini teşvik eden Konevî, Fergânî'nin şerhindeki etkileri ile, hâlihazırda *Fusûs* kadar tanınmayan bu eserdeki hikmetlere işaret etmiş görünmektedir. Fergânî de Cendî gibi eserindeki Konevî katkısını belirtmektedir. Farsça yazdığı şerhin başında hocasının takriz yazısını eklemiştir. Ancak Arapça şerhte bu takriz yazısı bulunmamaktadır.

SADREDDİN KONEVÎ'NİN MİFTÂHU'L-GAYB ADLI ESERİNİN ŞERHLERİ BAĞLAMINDA TESİRLERİ

Arş. Gör. Betül GÜÇLÜ

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İslâm düşünce tarihinin en önemli yapı taşı olan Ekberîye geleneği, bilindiği gibi İbn Arabî'nin önderliğinde onun takipçileri ile oluşmuştur. Bu ekolün en önemli özelliklerinden birisi, Sadreddin Konevî ile başlatılmış bir “şerh geleneği”ne sahip olmasıdır. Bu çerçevede, İbn Arabî'nin eserlerine şerhler yazılmasının yanında Konevî'nin eserlerinin de şerh edildiğini görmekteyiz. Konevî'nin şerh edilen eserleri arasında en yoğun ilgiyi muhtevâsıyla müellifin hemen hemen tüm görüşlerini yansıtan *Miftâhu'l-Gayb* görmektedir. Bugün kimisi

matbû kimisi mahtû halde olan bu eserlerin müellifleri ve hangi nitelikte bir şerh olduğu konusu yeterince aydınlatılmamıştır. Hatta kütüphane kayıtlarında *Miftâh*'ın, mütercimi belli olmayan bazı tercüme nüshaları olduğu dahi belirtilmektedir. Bu sebeple, mümkün olduğunca tüm şerhlerin tespitine ve bunların mukayeseli olarak incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Şerhlerin bibliyografik olarak tespitinin yanı sıra, bu eserlerin birbirinden farklı ve müşterek yanlarının incelenmesine de ihtiyaç duyulduğu kanaatindeyiz.

KONEVÎ'NİN HAREZM'E UZANAN KOLU: KEMÂLEDDÎN HÜSEYİN HÂREZMÎ'NİN MESNEVÎ ŞERHİNDE SADREDDÎN KONEVÎ'NİN ETKİSİ

Dr. Süleyman GÖKBULUT

Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kemâleddîn Hüseyin b. Hasan el-Hârezmî (ö. 836/1433 veya 840/1436), Timurular döneminde Harezmi'de yaşamış bir Kübrevî sûfîsidir. Onun IX./XV. asrın ilk yarısında kaleme aldığı ve ne yazık ki ömrü vefâ etmediği için *Mesnevî*'nin sadece ilk üç cildini açıklayabildiği *Cevâhiru'l-Esrâr ve Zevâhiru'l-Envâr* adlı şerhi, o güne kadar İran kültür sahasında yapılmış en kapsamlı *Mesnevî* şerhidir. Bu eserin en dikkat çekici yönü ise şerhe başlamadan önce, okuyacak kişilere ilâhî sırların gizli kalmaması ve buradaki yüce hakikatlerin ve hikmetlerin tam bir şekilde anlaşılabilmesi amacıyla yazılan on adet fasıl/mukaddime ya da şârihin verdiği isimle makedir. Burada Hârezmî, Hz. Ali (ö. 40/661)'den başlayıp Necmeddîn Kübrâ (ö. 618/1221)'ya kadar gelen Kübrevî silsilesindeki şahısların hayat hikâyelerinden, bazı tasavvufî kavramlardan, farklı meşreb ve özelliklerdeki sûfîlerden, hazerât-ı zâtiyye, hazerât-ı hamse ve âlemlerden, ilâhî isim ve sıfatlardan, mebd'e ve meâddan, rûhun hakikatinden ve çeşitli mertebelerinden, usûlü'l-aşereden, en sonunda da muhabbetin hakîkati ve kıssımlarından bahsetmektedir.

Mesnevî şârihlerinin çoğunun vahdet-i vücûd düşüncesiyle alâkalı bazı beyitleri – ki bunlar uluhiyet, varlık ve mertebeleri, ilâhî isim ve sıfatlar, harfler ve ruh-beden ilişkisine delâlet eden beyitlerdir- şerh ederken İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) ve takipçilerinin eserlerinden yararlandıkları malumdur. Bunun tersi de, yani İbnü'l-Arabî'nin fikriyatını açıklarken Mevlânâ (ö. 672/1273)'nın *Mesnevî*'sinden faydalanıldığı da

vâkidir. Bu durum aslında farklı kişiler tarafından, farklı dil ve üsluplarda ifade edilen aynı tasavvufî hakikatleri anlayabilmek ve anlatabilmek için başvurulan bir yöntemdir.

Hârezmî'nin gerek şerhine yazdığı mukaddimelerin bazılarında gerekse şerh içinde İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'ine, Sadreddîn Konevî (ö. 673/1274)'nin *İ'câzü'l-Beyân Fî Te'vîli'l-Ümmi'l-Kur'ân*'ına ve Dâvûd-ı Kayserî (ö. 751/1350)'nin *Matla'u Husûsi'l-Kelim Fî Maâni Fusûsu'l-Hikem* adlı şerhine bolca atıf yaptığı, hattâ bazen onlardan iktibaslarla bulunduğu görülmektedir. Hârezmî'nin şerhine, aynen *Fusûs* şerhlerinde olduğu gibi, temel kavramları ve meseleleri ele aldığı bir girişle başlaması da dikkate alındığında, onun tasavvuf dünyasında Ekberî düşüncenin ne kadar önemli olduğunu hemen anlaşılacaktır.

Hârezmî'nin şerhinde, Konevî'nin sadece *İ'câzü'l-Beyân* adlı eseri zikredilmektedir. Fâtiha Sûresi'ni tefsîr etmek amacıyla yazılan bu eser bilindiği üzere Konevî'nin en hacimli eseridir. Bundan dolayı da onun diğer bütün eserlerinde ele aldığı belli başlı konulara dair fikirlerini içermektedir. Hârezmî'nin “**varlık mertebeleri**”, “**ilâhî isim ve sıfatların insan üzerindeki tesirleri**” ve “**Allah ile insan arasındaki iki irtibat tarzı**” gibi mevzularda Sadreddîn Konevî'den etkilendiği, hattâ bazen herhangi bir isim belirtmeden doğrudan ondan alıntılar yaptığı görülmektedir.

XV. YÜZYILDA BİR NÜSÛS ŞÂRİHİ: PİR MUHAMMED BİN KUTBUDDİN EL-HOYÎ VE ZÜBDETÜ'T-TAHKÎK VE NÜZHETÜ'T-TEVFÎK ADLI ESERİ

Doç. Dr. Necmettin BARDAKÇI

Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Sadreddin Konevî (ö.673/1274), XIII. Yüzyılda nazarî tasavvufa yeni bir boyut kazandırmıştır. Özellikle üstâdı İbnü'l-Arabî (ö.638/1240)'nin *Füsûsu'l-Hikem*'inden hareketle Ekberî geleneğın anlaşılmasına yönelik yazdığı sistematik eserleri takipçileri tarafından yapılan yorumlarla geniş coğrafyalara yayılmıştır. Bu bağlamda Azerbaycan'ın Hoy şehrinde Hamidiline gelip Eğirdir'deki zâviye'ye yerleşen ve Sadreddin Konevî'nin düşüncelerinin sonraki nesillere aktarılması için *en-Nüsûs* üzerine *Zübdetü't-Tahkik ve Nüzhetü't-Tevfik* adlı bir şerh yazan Pır Muhammed el-Hoyî (ö.864/1460) dikkat çekmektedir. Pır Halife'nin bu eserinin kütüphanelerimizde bizim tespit ettiğimiz biri eksik onbiri tam top-

lam oniki nüshası bulunmaktadır. Bu eseri önemli kılan husus, İbnü'l-Arabî'nin eserlerini, özellikle *Füsûsu'l-Hikem*'i anlamada Sadreddin Konevî'nin rehber olmasıdır. Sûfî düşünceye yeni ufuklar kazandıran ve sonraki dönemlere güçlü etkiler bırakan Sadreddin Konevî, İbnü'l-Arabî'nin en yakın öğrencilerinden biri olup Şeyh-i Ekber'in eserlerini öğretmek için kendisinden icazet almıştır. Pır Halife ise, *Zübdetü't-Tahkik ve Nüzhetü't-Tevfik* başta olmak üzere yazdığı eserlerle İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî tarafından tasavvuf düşüncesinin merkezine oturtulan vahdet-i vücûd ve insan-ı kâmil anlayışını yorumlayarak XV. Yüzyıldaki Osmanlı entelektüelleri arasında haklı bir yer edinmiştir.

SADREDDİN KONEVÎ'NİN ESERLERİNDEKİ HADİSLERİN SİHHAT AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Adil YAVUZ

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İnsanlık tarihi boyunca, ilmî, dinî, felsefî, siyasî, askerî vb. alanlarda etkili olup iz bırakanların fikir ve düşüncelerinin aktarılması, bazen ciddi bir problem haline gelebilmektedir. Bu kimselerin etki ve karizmaları ne kadar büyük ve geniş kitleleri etkiliyorsa, onların fikir ve düşüncelerine gösterilen ilgi de o kadar artmaktadır.

Anadolu Selçuklu Devleti Konya'sında, dini ve felsefî ilimler alanında iyi bir eğitim gören Sadreddin Konevî (606-673/1209-1274), Tasavvuf tarihinin önemli ve vahdet-i vücûd ile ilgili görüşleri açısından en çok tartışılan simalarından birisi olan İbnü'l-Arabî'ye (638/1240) öğrencilik yapmıştır. Onun fikirlerinin yayılmasında da kayda değer bir rol oynamıştır. Konevî, klasik İslami ilimler içinde en çok hadisle meşgul olmuştur. Diğer taraftan Konevî'nin en çok tanındığı alan

olan tasavvuf, kaynağı ve savunduğu fikirleri açısından zaman zaman tartışma konusu yapılmıştır. Bu bağlamda tasavvufî anlayışın, dini tebliğ, tebyin temsil ve teşrîf alanlarında birinci dereceden yetki ve sorumluluk sahibi olan Hz. Peygamber'in sünnetine uygunluğu tartışılmalıdır.

Tasavvuf tarihinde önemli bir yer edinen, günümüzde de eserleri ve düşüncelerine karşılık artarak gelişen bir ilgi görmeye başlayan Konevî'nin fikirlerinin, sağlıklı bir değerlendirilmesinin yapılabilmesi açısından, ihtiyaç duyulan çalışmalardan birisinin de, onun düşüncesine kaynaklık etmek üzere eserlerine aldığı hadis ve rivayetlerin ilmî değerinin incelenmesi olduğunu düşünmekteyiz.

İBN SİNA'NIN VARLIK FELSEFESİ ÜZERİNDE SADREDDİN KONEVÎ İLE NASİREDDİN TÛSÎ ARASINDA GEÇEN TARTIŞMALAR

Dr. Murat DEMİRKOL

Sadreddin Konevî, çağının büyük filozofu Nasîreddin Tûsî ile bir araya gelmiş olmasa da onun felsefe ve ilimlerdeki derin birikiminden haberdardır. Konevî, meselelere tasavvufî perspektiften bakan bir düşünür olmasına rağmen felsefeyle ilgili bir kimsedir. O, İbn Sina'nın görüşleri konusunda doğru ve doyurucu bir açıklamaya ulaşabilmek ve bu arada kendi görüşlerini test etmek için felsefede bir otorite kabul ettiği Tûsî'den varlık ve sudûr gibi konularda kendisini aydınlatmasını istemiştir. Tûsî'nin verdiği cevapları tümüyle benimsemese bile kendi izahını olgunlaştırma noktasında bunlardan istifade etmiştir. Hatta onun bazen İbn Sina'nın görüşünü kendi düşüncesini destekler mahiyette yorumladığı görülür. Bu seviyeli tartışma, 13. yüzyıldaki ilmî düzeyi belgelemesi bakımından kayda değer bir örnektir.

Zorunlu Varlık'ta ve mümkün mevcutlarda değişik şekillerde ortaya çıkan bir genel varlık tanımını kabule yanaşmayan Konevî, Tanrı'da ve mümkün mevcutlarda teşkikî olarak değişiklik gösteren genel varlığın mümkün anlamına geleceğini, bunun da genel varlığın yaratılmışlığı sonucunu doğuracağını id-

dia eder. Mümkünlerin varlığının Zorunlu Varlık'tan saçılan bir feyz olduğunu düşündüğü için ayrıca mümkün bir varlıktan söz edilmesini doğru bulmaz. Çünkü ona göre bu, varlığa ikinci bir varlığın ârız olması demektir. Bu yüzden o, genel varlığı yaratılmamış ve zorunlu kabul eder. İbn Sina ve Tûsî ise genel varlığı aynı bir gerçeklik olarak değil, zihinsel olarak kabul etmeleri nedeniyle Tanrı için zorunlu, mümkün mevcutlar için mümkün varlık şeklinde ikiye ayırmışlardır. Konevî, Varlığı Zorunlu Olan'ın varlığının mâhiyeti üzerine eklenmiş olduğunu kabul etmektedir. Oysa filozoflar, Zorunlu Varlık'ta varlık-mâhiyet ayrımı olmadığını, O'nda varlığın ârız olduğu bir mâhiyetten söz edilemeyeceğini savunurlar. Tûsî'ye göre varlık, Zorunlu'da mâhiyetine ârız olmaksızın, zâtı ile kaim olarak bulunur; mümkün mevcutta mâhiyetine ârız olarak bulunur. Konevî'ye göre mümkün mâhiyetler yaratılmamış olup onların "âyân-ı sâbite" olarak bir çeşit varlıkları vardır. Bu varlık, mâhiyetlerin taayyünü itibariyle Hakkın ilminde ezeli ve ebedî olarak bir tek süreçte bulunur. Filozoflara göre ise mâhiyetler, Tanrı onları düşündüğü için yaratılmış sayılır.

İNSANIN ZAT-İ İLAHÎ'YE TEVECCÜHÜNDE/ YÖNELİMİNDE BİR İMKÂN OLARAK VECH-İ HAS KAVRAYIŞI

Prof. Dr. Yurdagül MEHMEDOĞLU
Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

İbn'ül Arabî tarafından *rabb-ı has* (özel rab) olarak kullanılan ve sıkça zikredilen temel terim, Sadreddin Konevî'de *vech-i has* olarak konumlanır. Her mümkünün hakikati olarak *rabb-ı has*, Tanrı ile irtibatın sağlandığı özel bir isimdir. Bu kavrayışın tafsilatı; şeylerin ilahi ilimdeki bulunuşları ve özellikle onların bireysel bir hakikat olarak Yaratıcı tarafından bilinmeleri konusuna dayanır. Bu bildiriye Konevî'de '*münasebet*' kavrayışı içinde, insanın Zat-ı İlahî'ye *teveccühünü* olduğu kadar Zat-ı İlahînin de insana *yönelimini* ihtiva eden bir bilinme yaklaşımı olarak *vech-i has*' tan sözedilecektir. Zat-ı Barî'nin insana yönelimi düşüncesinin yanı sıra, daima olmakta olan bir şey olarak, insanın varlık örgüsünün ontolojik bir *irtibatlılık/münasebetlilik* durumu içinde her daim yeniden kurulagelen bir *teveccüh* olduğuna dikkat çekilecektir. Kendisini bilmeyi hususileştiren *vech-i has* kavrayışıyla insanın

Zat-ı ilahî'ye *teveccühünden* bu çalışmada *vazgeçilemez bir imkân* durumu olarak bahsedilecektir.

Sadreddin Konevî'nin Düşünce Sisteminde Gaye-Nizam Fikri ve İbn Sina İle Karşılaştırılması

SADREDDİN KONEVİ DÜŞÜNÇESİNDE AHLÂKIN ONTOLOJİK REFERANSLARI

Şeyma KÖMÜRCÜOĞLU

Bu makalede mercek altına alınacak konu, Sadreddin Konevî düşüncesinde ahlâkın ele alınışı ve bu ele alış tarzının Konevî'nin metafizik sistemiyle olan irtibatıdır. Konevî'nin ahlâk düşüncesini hangi metafizik örgüden referans alarak oluşturduğu, bugüne kadar ontolojik bağlamı çerçevesinde karşımıza çıkan birtakım kavramların, ahlâk düşüncesi söz konusu olduğunda nasıl bir referans çerçevesine oturduğu soruları ise bu çalışmanın sınırlarını belirleyen sorulardır. Zikrettiğimiz soru ve konudan yola çıkarak metni kaleme aldığımız perspektif ise, Konevî'nin, İbn Sina/Aristoteles merkezli bir felsefi ahlâk ile zühd ahlâkını mezcettiği metafizik sisteminin de ancak böylesi bir yapıya elverişli olduğudur.

Çalışmamız, konuyu bizden önce işleyenlerin oluşturduğu literatürün kritik edildiği bir kaynak kritiği bölümü ile Konevî'nin görüşlerinden yola çıkılarak iddialarımızı temellendirme yoluna gideceğimiz bir tahlil bölümünden oluşmaktadır.

Kendisini muhakkik olarak tanımlayan bir müellif olarak Konevî, yazma stiline bir sonucu olarak müstakil ahlâk eserleri vermemiş, konuya tasavvuf ve metafizik temalı eserlerinde yer vermiştir. Yazma stili olarak kendinden önceki dönemde var olan ahlâk kitaplarının stiline bağlı değildir. Her ne kadar ahlâk anlayışının felsefi ahlâka yakın olduğu yönünde iddialar var ise de eserleri felsefi ahlâk eserlerindeki temel ayrımları vermektен uzaktır.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Yrd. Doç. Dr. Hatice TOKSÖZ

İslâm metafizik düşüncesinin önemli kavramlarından biri olan teleolojinin alt kavramlarından gaye ve nizam terimleri, İslâm düşüncesinde en geniş bir şekilde İbn Sinâ felsefesinde ifadesini bulmaktadır. İbn Sinâ'nın gaye ve nizam fikrini gâyet ustalıkla işlediği, derinleştirdiği görülmekte ve kendinden sonraki gaye-nizam düşünceleri de derinden etkilediği anlaşılmaktadır.

Sadreddin Konevî'nin düşüncesinde de gaye ve nizam fikrinin bulunduğu açıktır. Zira onun düşünce sisteminde âlem, belirli bir gayeyi gerçekleştirmek için yaratılmıştır. Konevî, bu gayeyi tasavvufî öğretilerde sıkça kullanılan "Ben gizli bir hazinedim, bilinmek istedim ve bilinmek için âlemi yarattım." hadisinden hareketle açıklar. Ayrıca Konevî, âlemin yaratılmasının Tanrı'nın kendi kemâlinin bir neticesi olduğu düşüncesindedir. Fakat ona göre Tanrı, kendi kemâlini gerçekleştirmek için kendi dışındaki varlıklara muhtaç değildir. Ancak Konevî'nin

Tanrı'nın âlemi belirli bir gaye için yaratmış olması fikri birtakım problemlere yol açmaktadır. Çünkü burada Tanrı'nın kendi kemâlini gerçekleştirmesi için başka bir şeye muhtaç veya mecbur olup olmadığı meselesi bir problem ortaya çıkarmaktadır. Konevî ise bu problemi, *Vahdet-i Vücûd ve Esasları (en-Nusûs tahkiki tavri'l-mabsûs)* adlı eserinde "Hakkın bir zâtî kemâli bir de zuhuru âlemin icadına bağlı esmâî kemâli vardır." şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı üzere kemâli iki kısma ayırarak aşmaya çalışır. Buna göre Tanrı'nın Kendi zâtına has kemâli ve âlemin ve içindekilerin zuhuruna bağlı olan kemâli şeklinde iki kemâli vardır. Konevî'nin düşüncesine göre âlemdeki bütün varlıklar, Tanrı'nın bilgisine göre yaratılmıştır. Bundan dolayı da âlemdeki varlıklarda çok mükemmel bir nizam vardır ve burada cereyan eden olaylar arasında *abes* fiilden veya tesadüften söz edilemez. Ayrıca âlemde bulunan her şeyde Tanrı'nın hikmeti vardır ve her şey, ilâhî bir plan ve nizama göre yaratılmıştır.

YENİ EFLÂTUNCU UNSURLARIN İSLÂM DÜŞÜNÇESİNE TESİRİ: FİLOZOFLAR VE KONEVÎ'DE SUDUR ALGISI

Arş. Gör. Cahid ŞENEL

Istanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Şeyhü'l-Kebîr, yârân-ı Mevlânâ, pûr-ı Arabî, Sadreddin Konevî (ö.1274), tasnîf-i ulûm cihetinden ilm-i rabbânî olarak adlandırdığı ilm-i ilâhî yahut marifetullâhî, sûfî gelenek içinde nazârî bir çerçevede ele alan ve konuyu tahkik kaideleri yahut apriorik ilkelere ortaya koyarak sonraki yüzyıllara etkide bulunan muhakkik bir Hakîm-Sûfî'dir. Her ne kadar kendisi sisteminin kaynaklarından bahsetmeyerek hiç kimsenin düşüncesinden yararlanmadığını söylese de en yakınında bulunduğu İbn Arabî ve onun beslediği kaynaklar, Konevî için bir mebdeler olarak kabul edilmelidir.

Bu tebliğde İslâm felsefesinin ana damarı olarak kabul edilen meşşâîliğin, pedagojik olmanın ötesine geçmeyen bir ayrımla hemen her filozofun

dahil edildiği bir akım olmasının yanı sıra en temel metafizik meselelerde Aristocu meşşâî çizginin dışına taşarak Yeni Eflâtunculuktan ciddi ölçüde etkilendiklerine işaret edilecektir.

Yeni Eflâtuncu unsurların kaçıncı yüzyıldan itibaren ve hangi metinler üzerinden İslâm dünyasına aktarıldığına değinildikten sonra, Yeni Eflâtuncu sistemin unsurlardan biri olan sudur teorisinin filozoflar ve Konevî nezdinde nasıl ele alındığı ve bu konuda Konevî ile filozofların düşünceleri arasındaki müspet ve menfi ilişkilere göndermede bulunma hedeflenmektedir. Gerek filozofların gerekse muhakkik sûfilerin eklektik/seçmeci olmaktan daha çok senkretik/bağdaştırmacı tarzları vurgulanarak kendilerine has yönleri öne çıkarılmaya çalışılacaktır.

KAPANIŞ OTURUMU KONUŞMALARI

Yrd. Doç. Dr. Sayın Mustafa ÇIPAN
İl Kültür ve Turizm Müdürü

Çok Değerli Bilim Adamları, Kıymetli Misafirler,
Üç gün boyunca, 13 oturumda devam eden, 15 ülkeden 15'i yurtdışından olmak üzere toplam 56 konuşmacının katıldığı bu son derece iyi hazırlanmış, iyi organize edilmiş ve gördüğümüz gibi iyi de kurgulanmış sempozyumun kapanış oturumunu idrak ediyoruz. Biraz önceki anonstan da anlaşılacağı üzere zamanımız çok sınırlı ama biz vaktin bereketine sığınarak inşallah hocalarımızın kısa değerlendirmelerini almak suretiyle bir kapanış oturumu gerçekleştirmiş olacağız.

Bu açıdan bakıldığında ben hem tebliğleriyle sempozyumumuzu kıymetlendiren zihnimizi ve gönlümüzü açan hocalarımıza çok değerli katkılarından dolayı Teşekkür ediyorum. Efendim Konya'da bazı sivil toplum kuruluşları özellikle Aydınlar Ocağı, Yazarlar Birliği Konya Şubesi ve MEBKAM düzenledikleri periyodik programlarla ve

okuma faaliyetleriyle hakikaten bir farkındalık oluşturmak bakımından çok ciddi bir gayret yürütüyorlar uzunca bir süredir ve çok nitelikli bir gayret bu. MEBKAM bu manada belki kervana biraz sonradan katıldı ama yaptığı çalışmalar, şu anda idrak ettiğimiz uluslararası sempozyum ve diğer faaliyetlerle göz dolduruyor. Bir ihtisas kütüphanesi de en kısa sürede amacına uygun şekilde kurulur. Tabi bu sempozyumun kitabı yayımlandıktan sonra, tebliğler yayımlandıktan sonra asıl istifadeye açık hale getirilmesi mümkün olacak. Oda inşallah en kısa sürede gerçekleştirilecektir.

Prof. Dr. Mustafa TAHRALI

Efendim, üç gündür burada 50'den fazla tebliğ dinledik, arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum. Ve bu sempozyumu düzenleyen, organize eden Meram Belediyesine, çalışanlarına teşekkürler. Özellikle Konevi'nin kitaplarının basılması, tebliğlerin basılmasını temenni ederek birkaç konuya temas etmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi 610 miladi tarihinde "Ikra" vahyi ve Bu cümleye "ma ene bi kariin" sünnetiyle İslam düşüncesi ve medeniyeti başlamış oldu. Altı asır sonra ise tohumu o gün atılan medeniyetin meyveleri Konevi oldu, İbn-i Arabî oldu, Mevlâna oldu ve bu meyve ilk mahsulünü Osmanlı Devleti'nin ve medeniyetinin kurulması ile verdi. Dünya fani, o 650 senede geçti. Şimdi yeniden küllerinin altından çıkan Sadreddin Konevi, Mevlâna Celaleddin Rumi ve İbn-i Arabî hazretlerinin tekrar bu manevi dirilişimizde, geçmişte, 600 sene önce oynadıkları rolü oynayacaklarına inanıyoruz, hissediyoruz, zahir alametlerde öyle, bu faaliyetlerde onu gösteriyor.

Fatiha tefsirinin Konevi'nin olması "Ikra" ne anlamdadır bunu gösterir, hadis şerhi yapmış olması "ma ene bi kariin" ne demek olduğunu açıklamaktır. Yani biz inanan insanlar olarak iki dayanağımız vardır ama bunları en güzel açıklayan, en yüksek seviyede açıklayan ve bunun için de 600 sene sonra vücuda gelen, varlık hâline gelen bu insanların kadrini bilmektir, nasip olur inşallah.

Genel olarak İslam dünyasını göz önünde bulundurursak, nasıl ki Kuran-ı Kerim'i ve hadisleri okuyarak bu müşterek bizim okumamız ise üç hadisle de olsa bir namaz süresiyle de olsa fatihayla bir besmeleyle bile olsa bu-

gün bunun en yüksek yorumunu okumak durumundayız, geçmişte yapılanların hiçbirisini ihmal etmeden en yüksek yoruma ulaştığımız zaman bir şeyler yapabiliriz çünkü geçmişte meyveler bunlar olmuştu, o zaman Konevi'nin, İbn-i Arabî'nin, Mevlâna'nın ve bunların şarihlerinin okunması İslam dünyasındaki âlimlerimizin, mütefekkirlerimizin, akademisyenlerimizin gönüllerini, zihinlerini aynı noktaya toplamak olur. Bizi birleştirecek olan da, kanatlandırarak olanlarda bunlardır diye düşünüyorum. Burada konuşulandıktan da bunu anladım.

İslamiyet'in üniversiteli olduğunu söylüyoruz. Kırıcı dökücü yakıcı değildir. Çünkü bizler kırıcılığın, dökücülüğün ne olduğunu diyelim ki en geniş safhasıyla birinci Moğol istilasıyla, ikincisi olarak ta bundan 8-10 yıl önce Bağdat'ın tekrar yakılıp yıkılmasıyla görmüş olduk. Onun için bizim yıkıcı, kırıcı, terörist veya komplocu olmamız mümkün değildir, öyle bir medeniyet de zaten kuramayız, başka medeniyetleri de bu türlü yıkamayız. Bunlar üzerinde düşünerek ve bu düşünceye imkân verdiği için böyle bir sempozyumu hazırlayanları da tebrik ederek sözlerime son veriyorum.

Dr. Hasan ÖZÖNDER

Çok Değerli Başkanımız ve Saygıdeğer Misafirler,

İkinci sempozyumumuzda ortaya bir hakikat çıktı. Bu hakikat Konevi'nin tanınmasına doğru atılan büyük adımlardır. Konevi bir buzdağıdır. Bunun görünen tarafı suyun üzerindeki kısmı Konyalıların bildiği bir yapıydı. Ama şimdi anlaşılıyor ki artık -Kon-

yalılar da çok rahat biliyor ki- aysbergin esas muhteşem tarafı suyun altındadır. Ve her sempozyum, her araştırma, her inceleme bu aysbergi daha rahat tanıtır hâle getirmektedir.

Ben bir kapanış konuşması olduğu için fazla uzatmayacağım konuyu. Üç beş yıl evveline kadar, yani MEBKAM'ın, belediyemizin, üniversitemizin Konevi'ye sahip çıkmasına gelinceye kadar Sadrettin Konevi hazretleri Konya'da bir mübarek zat olarak ziyaret edili-

yordu. Mistik tefekkürde, halk tababetinde, halk folklorunda saygı duyulan ziyaret edilen bir kişiydi. Konyalılar bilirler, bir bidat ve hurafat olarak Konevi hazretlerinin türbesine, onun bahçesinde bulunan kabri oraya nakledilmiş olan İmam Bağavi hazretlerinin çevresindeki taşlara yürüyemeyen çocukları, konuşmayan yavruları getirip ziyaret ettirmek suretiyle konuşacağına, yürüyeceğine inanılıyordu. Ama şimdi yine Konyalılar bilir ki, Konyalılar diyorum bir mukayese imkânı olacağı için artık bu ziyaretçiler yavaş yavaş kaybolmaya başladı. Yani böyle bir ziyaret yerine müspet tababeti, pozitif tıp ilmini tercih etmeye başlamışlardır. Bu bir inanç sarf-ı nazar durumu değil, Konevi'nin kimliğinin çok daha rahat anlaşılır hâle gelmesidir.

İmam-ı Bağavi hazretlerinin kabri yanındaki taşlar birden bire bir gece yarısı kayboldu. Ben camiinin imamı olan talebemize sordum nerde bu taşlar diye, öyle bir taş yok hocam, dedi. Yahu nasıl olur ben yıllar evvel fotoğrafını çekmiştim ve bir halk folklor kongresinde tebliğ olarak "Konya'da sınanmış bir yer" diyerek sunmuştum. Bunlardan bir tanesi de İmam Bağavi ve Konevi'nin bahçesinde-

ki taşları dedim. Yok hocam öyle bir şey, diyerek bir bidati ve hurafeyi kapatmış oluyordu. Yani artık bu tür bilimsel toplantılar Konevileri Mevlânanarı çok daha gerçekçi hâliyle tanıtmaya medar olmaktadır. Dolayısıyla ikinci sempozyumumuzda hedefine varmıştır ve mükemmel bir şekilde sonuç hâsıl olmuştur.

80 yıl kadar önce yine Konyalılar bilirler, Konevi mamuresinin etrafı geniş bir mezarlıktı. Şimdiki Yeni Meram Yolu'na kadar uzanan bu mezarlık yaklaşık bir 70-80 sene evvel maalesef tahrip edilmiş, yok edilmiş, yerine başka inşaatlar yapılmıştır. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki Sadreddin Konevi'yi anlatan bu sempozyumlar şayet 70-80 sene önce yapılmış olsaydı bu tahribata sebep olan insanların bundan sarfinazar ederek dokunmayacaklarına inanıyorum. Ama Koneviler iyi tanıtılmadığı için gerçek veçhesiyle bilinmediği için bu tür cesaretleri kendinde bulan insanlar maalesef bu tarihi faciaları işlemekten geri kalmamışlardır. Yani Konevi hazretleri eğer gerçek manasıyla bugünkü ilmî statüsüyle ve seviyesiyle tanıtılmış olsaydı inanıyorum ki bu tahribatta önlenmiş olacaktı.

Halkın nazarında sınanmış yer olarak bilinen ve bu amaçla ziyaret edilen Konevi Türbesi ve mamuresi bugün çok daha ilmî bir şekilde seyredilmekte ve iki sempozyumda da daha önce Selçuk Üniversitesinin yaptığı Konevi sempozyumlarıyla da birleşerek halkımıza gerçeği hakikati ve güzelliği bütün açıklığıyla sergilemiş ve kabul ettirmiştir. Dolayısıyla ben bu güzel sempozyumu da mükemmel bir şekilde hazırlayıp tanıtan değerli elemanlarımıza değerli yetkililere özellikle MEBKAM üyelerine burada huzurlarınızda teşekkürü bir borç biliyorum ve hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Şükrü ÖZBUĞDAY

Konya İl Müftüsü

Sayın Başkanım, Çok Değerli Hocalarım, Muhterem İlim Adamları ve Kıymetli Misafirler,

Hepinizi sevgi saygı ve muhabbetle selamlıyorum. Ben bu kadar ilim adamının huzurunda ilmî bir konuşma yapmaktan teeddüp ederim. Sadece teşekkür mahiyetinde bir şeyler söylemeye çalışacağım. Mehmet Akif Ersoy merhum der ki: “Enbiya yurdu bu toprak, şüheda burcu bu yer, bir yıkık türbesinin üstüne Mevla titrer”. Gerçekten Anadolu’muz ve Konya’mız manevi dinamiklerle doludur. Bu manevi dinamiklerin en önemlilerinden birisi de Sadrettin Konevi hazretleridir. Bu manevi dinamiklerimiz iyi tanındıkça fikirleri, irşatları ve görüşleri bilindikçe bir takım sorunların ortadan kalkacağına ve bu meyanda maddi ve manevi kalkınmanın da ilerleyeceğine inanıyorum ve bu sempozyumun yeni açılımlara temel teşkil edeceğine inanıyorum. Bu sempozyumu düzenleyen Meram Belediye Başkanlığına ve belediye başkanımıza teşekkür ediyorum. Yine bu sempozyumun hazırlanmasında büyük emeği geçen MEBKAM yönetim kurulu başkanına ve üyelerine teşekkür ediyorum. Üç gün boyunca tebliğ sunan birikimlerini ve ilimlerini bizlerle paylaşan değerli ilim adamlarına da şükranlarımı ve saygılarımı sunuyorum. Daha nice böyle güzel ilim sofralarında, bilgi şölenlerinde buluşmak üzere hepinize hürmet ve muhabbetlerimi arz ediyorum.

• • •

Av. Mehmet Ali UZ

Sayın Başkan, Muhterem Hazirun, Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ben Sadreddin Konevi çalışmalarında dünden bugüne gelinen nokta üzerinde kısaca durmak istiyorum. Bizim nesil ilk defa Sadreddin Konevi hazretlerinin ismini merhum Haciveyizade Hoca’mızdan sık sık işitiyorduk. Ama o hiçbir zaman Sadreddin Konevi şöyle büyük bir insan böyle büyük bir insan demiyordu. Yalnız o Hazreti Mevlâna, Sadreddin Konevi, Abdullah Bosnavi hazretleri gibi pek çok zevatın adını dualarından hiç eksik etmiyordu. Ve vatandaş ve öğrencileri şu kanaate varıyorduk ki; hocaefendi bu zatlara dualarından eksik etmediğine göre bunların çok büyük insanlar olduğunu kafamıza yerleştiriyor, adını hafızamıza kazıyor ve kalbimizde, gönlümüzde büyük bir Sadreddin Konevi muhabbeti hâsıl oluyordu. Fakat uzun yıllar Sadreddin Konevi üzerindeki sis perdesi bir türlü kaldırılamıyordu, o gizli hazine ortaya çıkartılamıyordu. Ne zamana kadar? İlk defa

Mustafa Tahralı Hoca’mızın teşvikleri, Ekrem Demirli Bey’in gayretleriyle Sadreddin Konevi’nin eserleri Türkçeye tercüme edilmeye başlandı. Burada Tahralı Hoca’ma, Ekrem Demirli Beyefendi’ye şükran borçlu olduğumuzu ifade etmek istiyorum.

Aradan yine birçok yıllar geçti Avrupa’da, İngiltere’de, Amerika’da Sadreddin Konevi ve Muhiddin Arabî hazretleriyle ilgili dernekler kurulmaya başladı. Ama Türkiye’de böyle bir

hareket mevcut değildi. Biz bazı arkadaşlarla bir dernek kurarak bu çalışmalarını başlatalım, diye düşündük, bazı teşebbüslerimiz oldu. Tam bu sırada MEBKAM'IN kurulduğu müjdesi geldi MEBKAM öyle bir ihlâsla kurulmuş ki kısa sürede yaptığı toplantılarla, sempozyumlarla Konevi sohbetleriyle ve anma toplantılarıyla çok bir çalışma ortaya koydu ve her geçen gün büyük bir gelişme oldu. Şimdi bu toplantıya geldiğimizde toplantıyla ilgili şu düşüncelerimi sizlere arz etmek istiyorum. Organizasyon gerçekten fevkaladeydi ve gaye hâsıl oldu, geniş bir yelpazede pek çok konu gündeme getirildi ve bendeki ilk intiba şu oldu, daha çok çalışılması gerektiği düşüncesine vardım. Yine toplantıda iki husus dikkatimi çekti belki sizin de dikkatinizi çekmiştir.

Birincisi her geçen gün ve bugün bugünlerde yapılan toplantı dolayısıyla Sadrettin Konevi hazretlerine ve onun düşüncelerine ilginin süratle arttığını göstermiş olması. İkincisi dikkatimi çeken hususta toplantı süresince genç bilim adamlarının sayısının çokluğu oldu. Bunlar yakın biz zamanda her biri belki pek çoğu Sadreddin Konevi uzmanı olarak Sadrettin Konevi'yi ve onun düşüncelerini halka anlatacaklar ve onları aydınlatacaklar. Böyle uzmanlara gerçekten büyük ihtiyacımız var.

Bu toplantıyı tertip eden başta Meram belediye başkanı olmak üzere değerli dostum Hasan Yaşar Bey'e, mesai arkadaşlarına, ilim adamlarımıza ve emeği geçen herkese şükranlarımı arz ediyorum. Hepinize iyi akşamlar diliyorum Sağ olun var olun.

Hasan YAŞAR

MEBKAM Başkanı

Öncelikle yurtdışından gelen çok değerli konuşmacılara katılımcılara çok teşekkür ediyorum; zahmet ettiler, uzun yolculuklar yaptılar ve bizi gerçekten aydınlattılar. Yurtdışından gelen katılımcılara da çok teşekkür ediyorum. Konya'ya ilgilerinin devamını istiyoruz, bekliyoruz. Ben Konevi Araştırma Merkezi'nin ikinci görevlisiyim. Birinci sahibi Hüsamettin ağabeyde burada, kendilerine teşekkür ediyorum. Biz aldığımız bu görevi daha yukarılara taşımak için gayret ediyoruz. İnşallah Rabbim daha güzel işler yapmaya muvaffak eder. Ama şunu da temenni ediyorum, Araştırma merkezi sadece adıyla ve bu tür organizasyonlarla değil daha kalıcı hizmetlerle de anılması lazım. Çok güzel bir Konevi Kültür Merkezi'miz var. Burada kalıcı bir Konevi Kütüphanesi'nin de kurulması gerekiyor. Bu konuda hocalarımızın da desteğini bekliyoruz. Sadece konuşup geçilmeyen, arşivi olan, resmî görevlisi olan ve gerçekten istenildiği zaman ulaşıp netice alınabilecek bir organize yapısı oluşturulması lazım. Ben bunu temenni ediyorum, inşallah yakın zamanda olur. Ve şunu da yurt dışından ve yurtdışından gelen hocalarımıza ifade etmek istiyorum, yani Konevi hakkında yapılacak çalışmalara MEB-

KAM hizmet etmek üzere kuruldu, araştırma yapmak isteyen herkesin ne ihtiyacı varsa biz burda karşılamak istiyoruz. Özellikle Kültür Bakanlığında Türkiye'deki yazma eserlerin telif hakkını aldık ve araştırma yapmak isteyenlere bunları ücretsiz olarak veriyoruz, gönderiyoruz. Onun için bu ilmî çalışmalar tabii ki güç birliğiyle daha da ivme kazanır. Eğer ilim adamları bu merkeze destek olmak isterlerse her türlü iletişim araçlarımız var. İnternet sayfamız var (www.mebkam.com), oradan bize mektup gönderebilirler, mesaj yazabilirler. Biz bu diyalogun devam etmesini istiyoruz. Bu sempozyumda da hem bir sergiyle, hem konserle hem akli selime hem kalbi selime hem de zevki selime hitap etmeye çalıştık, umarım güzel olmuştur. Katılımlarınız için tekrar teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.